

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. การบริหาร โรงเรียน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.1. ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.2. ความสำคัญของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.3. ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. หลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารโรงเรียน

การบริหารงานในโรงเรียน คือกระบวนการที่ผู้บริหาร โรงเรียนกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียนร่วมกันดำเนินการตามภารกิจหลักของโรงเรียนคือการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร อาศัยความรู้ความสามารถ ความชำนาญ หรือทักษะเทคนิควิธีการต่างๆ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร การตัดสินใจตามหลักกระบวนการบริหาร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมุ่งประโยชน์แก่นักเรียนเป็นสำคัญ

1. กระบวนการบริหารโรงเรียน

กระบวนการบริหารโรงเรียนหรือการประกอบการในทางบริหารซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ได้มีผู้ให้ความคิดเห็นลำดับขั้นตอนของกระบวนการบริหารไว้แตกต่างดังนี้

มาโนชญ์ เกตุศิริกุล (2539 : 14 ; อ้างอิงมาจาก Gulick an Urwick. 1973 : 13)
สรุปกระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการคือ

P=Planning หมายถึง การวางแผนหรือโครงสร้างอย่างกว้างๆ เป็นการคาดคะเน
เหตุการณ์ในอนาคต

O=Organizing หมายถึง การจัดรูปโครงหรือโครงสร้างการบริหาร โดยกำหนด
อำนาจหน้าที่หน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานไว้ชัดเจน

S=Staffing หมายถึง การบริหารเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ทุกประเภท
ของหน่วยงาน รวมถึงการสรรหา บรรจุแต่งตั้ง การฝึกอบรม การพัฒนาบุคคล การให้ขวัญและ
กำลังใจ การเลื่อนและลดชั้น ตลอดจนการพิจารณา ให้พนักงานและการบำรุงรักษาสภาพของ
การทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ตลอดไป

D=Directing หมายถึง การศึกษาวิธีอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมและนิเทศงาน
ตลอดจนสติปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ เป็นต้น

CO=CO-Ordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานเพื่อการดำเนินงานให้เป็น
ไป ด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานได้
ดีและเพื่อลดข้อขัดแย้งในการปฏิบัติงาน

R=Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์
ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบ

B=Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธี
ในการบริหารงบประมาณ การเงิน การบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงิน โดยรอบคอบ
และรัดกุม

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่มีผลต่อการทำงานของ
กลุ่มคน เพื่อที่จะให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของกลุ่ม โดยเริ่มจาก การวางแผน
การอำนวยการ การจัดองค์การ การสั่งการการควบคุม การประสานงาน การรายงานผล และ
งบประมาณ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่ จะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

2. ภาระงานการบริหารโรงเรียน

กรมสามัญศึกษาตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็น โรงเรียนจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียนแก่ชุมชน การประชาสัมพันธ์โรงเรียน แจ้งข่าวสาร ปัญหา ตลอดจนความต้องการของโรงเรียน ให้ชุมชนได้รับทราบ ให้ความร่วมมือช่วยเหลือและให้การสนับสนุนในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดขอบข่ายงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2540 ก : 67-79) ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดภารกิจหรือขอบข่ายงานบริหารโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดไว้ 6 งาน จนถึง พ.ศ. 2536 ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษาที่ยังยึดภารกิจหรือขอบข่ายการบริหารงานทั้ง 6 งาน เป็นกรอบในการดำเนินงานอยู่ จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็มีเพียงรายละเอียดและแนวทางปฏิบัติงานของแต่ละงานเท่านั้น ภารกิจหรือขอบข่ายงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเดิมนั้นซึ่งในปัจจุบันได้ขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีการปรับเปลี่ยนงาน เพื่อให้เกิดความหลากหลายและคล่องตัวในการปฏิบัติโดยให้มีการยึดกรอบงานทั้ง 4 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ซึ่งงานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็จัดให้อยู่ในกรอบงานบริหารทั่วไป

ภารกิจหรือขอบข่ายงานบริหารโรงเรียน เมื่อพิจารณาเทียบกับวัตถุประสงค์หลักของการบริหารงานโรงเรียน คือ นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรจะเห็นว่างานวิชาการเป็นงานที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักโดยตรง จึงจัดงานบริหารโรงเรียนออกเป็น 6 งาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 ข : 41) แต่ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้วางกรอบงานให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนนั้นบริหารจัดการ โดยลดกรอบภาระงานลงมาเป็น 4 งาน คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 33-65)

2.1 งานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน เป็นการบริหารกิจกรรมทุกอย่าง ในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ได้กำหนดไว้ดังนี้

- 2.1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 2.1.3 การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
- 2.1.4 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 2.1.5 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 2.1.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
- 2.1.7 การนิเทศการศึกษา
- 2.1.8 การแนะแนวการศึกษา
- 2.1.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 2.1.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 2.1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- 2.1.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

งานด้านวิชาการจึงเป็นงานที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่อง หลักสูตร การจัด โปรแกรมการเรียน การสอน การเตรียมการสอน วิธีสอน การนิเทศ ตลอดจนการประเมินผลนักเรียน

2.2 การบริหารงบประมาณ

ขอขยายการบริหารงานงบประมาณไว้ดังนี้

- 2.2.1 การจัดทำและเสนอของบประมาณ
- 2.2.2 การจัดสรรงบประมาณ
- 2.2.3 การตรวจสอบติดตาม ประเมินผลการใช้งบประมาณ และการรายงาน

ผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน

- 2.2.4 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 2.2.5 การบริหารการเงิน
- 2.2.6 การบริหารบัญชี
- 2.2.7 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

การบริหารงานงบประมาณจึงเป็นงานที่เกี่ยวกับงานสนับสนุนให้บริการ อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ด้านอื่นประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

2.3. งานบริหารบุคคล

การบริหารบุคคลในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับข้าราชการครูที่ปฏิบัติราชการอยู่ในโรงเรียน ได้แก่ การประชุมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและปฏิบัติราชการ การสร้างขวัญกำลังใจ การส่งเสริมการรักษาวินัย และการประเมินผล การปฏิบัติงาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารบุคคลในโรงเรียนโดยที่โรงเรียนในฐานะระดับปฏิบัติซึ่งรับนโยบายจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา จึงมีขอบข่ายงานดังนี้

- 2.3.1 การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง
- 2.3.2 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 2.3.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
- 2.3.4 วินัยและการรักษาวินัย
- 2.3.5 ทะเบียนและประวัติข้าราชการ (ก.พ.7)
- 2.3.6 การขออนอกนอกบริเวณโรงเรียน
- 2.3.7 การไปราชการ

งานการบริหารบุคคลจึงเป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการพัฒนานโยบายทางบุคลากรในโรงเรียนที่เหมาะสมในหลายด้านคือ การคัดเลือก การเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน และการจัดบุคคลที่เหมาะสมเข้าทำงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ศิลปะในการแสวงหา เลือกสรรผู้มีความรู้ ความสามารถเข้าปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความพึงพอใจและให้งานบรรลุตามเป้าหมาย

2.4 งานบริหารทั่วไป

ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไปไว้ดังนี้

- 2.4.1 การดำเนินงานธุรการ
- 2.4.2 งานเลขานุการและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.4.3 งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศ
- 2.4.4 การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- 2.4.5 การจัดระบบการบริหารและการพัฒนาองค์กร
- 2.4.6 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

- 2.4.7 การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหาร
ทั่วไป
- 2.4.8 การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม
- 2.4.9 การจัดทำสำมะโนนักเรียน
- 2.4.10 การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ นอกระบบ
และตามอัธยาศัย
- 2.4.11 การรับนักเรียน
- 2.4.12 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 2.4.13 การส่งเสริมกิจการนักเรียน
- 2.4.14 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 2.4.15 การส่งเสริมการสนับสนุนและการประสานงานการศึกษาของบุคคล
ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- 2.4.16 ประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
- 2.4.17 การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน
- 2.4.18 งานบริการสาธารณะ
- 2.4.19 งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1. ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ได้มีผู้ให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้หลายคน
ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 : 24) ให้นิยาม
ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
อันจะทำให้โรงเรียน ได้รับการสนับสนุน ความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งจะ
เอื้ออำนวยให้โรงเรียนดำเนินงานด้านต่างๆเป็นไปด้วยดี

ยนต์ ชุ่มจิต (2528 : 5) ให้ความหมายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ
ชุมชน หมายถึงวิธีการที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนใช้เพื่อสร้างความรู้สึกอันดีต่อกัน
ระหว่างบุคลากรใน โรงเรียนกับประชาชนในท้องถิ่น

ประสิทธิ์ พานดวงแก้ว (2539 : 14) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนการแข่งขาน ความเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้ชุมชนได้รับทราบแล้วได้รับความร่วมมือจากชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียน กับชุมชน

นิพนธ์ ยศดา (2541 : 11) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการบริหารงานโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเพื่อให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันร่วมมือกัน ในกิจกรรมต่างๆแก่โรงเรียนและชุมชน

สาคร จันทะเลิศ (2542 : 16) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการและวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนกระทำร่วมกันกับชุมชน หน่วยงานของทางราชการ หรือองค์กรต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวบรรลุจุดมุ่งหมาย

วัชร สุขเจริญวิภารัตน์ (2542 : 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การที่โรงเรียนกับชุมชนมีบทบาทต่อกัน เพื่อให้การสนับสนุนกัน ในด้านการจัดการศึกษาและเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชุมชนเอง และต่อ โรงเรียน ในส่วนที่โรงเรียนก็จะได้รับความร่วมมือจาก ชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งคน ทรัพยากร ต่าง ๆ ในส่วนของชุมชนก็จะได้รับการศึกษา การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน

แฮร์รีส (Harri. 1975 : 13) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า คือการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แข่งขานความเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้กับชุมชนทราบ การแสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สรุปได้ว่า ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารงานของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเพื่อให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันร่วมมือกัน ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

2. ความสำคัญของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากการที่โรงเรียนมีความใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่นจึงทำให้กล่าวได้ว่า โรงเรียนนอกจากจะเป็นสถาบันทางการศึกษาแล้ว โรงเรียนยังมีลักษณะที่เป็นสถาบันทางสังคมอีกด้วย การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียน การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มีความสำคัญโดยสรุป ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 12-15)

1. เป็นการบริหารงานที่ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก
2. เป็นการบริหารงานที่ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. เป็นการบริหารงานที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียน
4. เป็นการบริหารงานที่ช่วยให้เข้าใจสภาพความต้องการและปัญหาของชุมชน เพื่อประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียนเป็นการบริหารงานที่มีส่วนช่วยเหลือแก่ชุมชนอันจะเป็นการช่วยพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
5. เป็นการบริหารงานที่ช่วยส่งเสริมในการอยู่ร่วมกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม

6. เป็นการบริหารงานที่มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการอื่น ๆ เช่น กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น อันจะเป็นผลดีต่อทางราชการ

กรมสามัญศึกษา (2540 : 11) ได้สรุปไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรละเลย แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ยังกำหนดว่า ควรจะจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนและแก้ปัญหาของชุมชนได้ การอาศัยสรรพกำลังและทรัพยากรในการจัดการศึกษาของรัฐเพียงอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในท้องถิ่นหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการพัฒนาโรงเรียนด้วย เมื่อโรงเรียนอาศัยชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการและทรัพยากรในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนก็สามารถที่จะบริการแก่ชุมชนและช่วยพัฒนาชุมชนควบคู่กันไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาโรงเรียนและการพัฒนาโรงเรียน คือ การพัฒนาชุมชนนั่นเองดังนั้น โรงเรียนและชุมชนต้องมีส่วนร่วมมือกันในการพัฒนา โรงเรียนและชุมชนตลอดเวลา

อำนาจ คงทอง (2540 : 129) ได้กล่าวว่าโรงเรียนมีความสำคัญต่อชุมชนคือโรงเรียนเป็นแหล่งให้วิทยาการแก่ชุมชน เพราะโรงเรียนจะมีวิทยาการที่ได้รับการอบรมมาเป็นอย่างดี จากสถาบันผลิตครู รวมทั้งมีความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นจากประสบการณ์ตรงในขณะทำ

การสอนอยู่ นอกจากนี้โรงเรียนหนึ่ง ๆ ยังมีบุคลากรจำนวนมากบุคลากรแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกันไปตามสาขาที่ได้ศึกษา ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้แก่ชุมชนได้มากเท่าที่ชุมชนต้องการ

การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นสำคัญมาก ต้องพิจารณากันเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนรัฐบาลมีรัฐบาลเป็นผู้อุปการะ มิใช่ประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง แต่มีหลักฐานว่า โรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นมักเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน และการให้อบรมแก่นักเรียนเป็นอย่างดี จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า โรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่น ส่วนมากมักได้รับความร่วมมือจากประชาชน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้บริหารดีเด่นนั้นมักอยู่ในโรงเรียนที่ประชาชนให้ความเชื่อถือและร่วมมือกันแก้ปัญหาการบริหารโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า ความสำคัญของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะทำให้เกิดความร่วมมือในสถานศึกษา พัฒนาเยาวชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

3. ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ชุมชนมีบทบาท และความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงานและอื่นๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือต่างๆ แก่โรงเรียน ดังนั้นการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญยิ่งที่โรงเรียนต้องดำเนินการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายถึงความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สรุปได้ดังนี้

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 10) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้ได้ผลดีที่สุด และให้ผลที่ได้จากการศึกษานั้นเป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย

3.1 ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4 ประการ ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 19)

3.1.1 เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

3.1.2 เพื่อสร้างความรู้สึกรักในการเป็นเจ้าของโรงเรียนให้กับชุมชน

3.1.3 เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความเข้าใจและความร่วมมือได้เป็นอย่างดี

3.1.4 เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา ในการยึดเหนี่ยวการสร้างความคิดต่อกันและกัน

3.2 งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยทั่วไปแล้วจะดำเนินเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 11-15)

3.2.1 เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียน ได้รับความร่วมมือและความสะดวกในการดำเนินงานของโรงเรียน

3.2.2 เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคล วัสดุและสิ่งแวดลอม เพื่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้

3.2.3 เพื่อให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุมชน ทั้งด้าน การเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุง การดำเนินงานของโรงเรียน

3.2.4 เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่น ๆ อันจะเป็นการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง

3.2.5 เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในสิ่งแวดล้อมในหน่วยงานอันจะทำให้ บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

3.2.6 เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการ บรรลุเป้าหมายโดยสะดวก

3.2.7 เพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาอุปสรรคในด้านอื่น ๆ ต่อการดำเนินงาน ของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นอันเป็นผลกระทบจากชุมชน

3.3 ความมุ่งหมายที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และ ชุมชนไว้ 9 ประการดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2540 ข : 276-277)

3.3.1 เพื่อต้องการให้ชุมชน ได้ทราบการดำเนินงาน ความก้าวหน้า และ ความเคลื่อนไหวของโรงเรียน

3.3.2 เพื่อโรงเรียนจะได้ทราบความเคลื่อนไหวของชุมชนอันจะก่อให้เกิด ประโยชน์กับโรงเรียน

3.3.3 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษาและเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องสนใจ และให้การสนับสนุนทางการศึกษา

3.3.4 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมดูแลและจัดการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน

3.3.5 เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผนเป้าหมายของการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน

3.3.6 เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนหรือท้องถิ่นของโรงเรียนให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง

3.3.7 เพื่อโรงเรียนจะได้เสนอความรู้ ความก้าวหน้า และแนวโน้มใหม่ๆทางการศึกษาให้ชุมชนทราบ

3.3.8 เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ และการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน เช่น วัด อำเภอ หน่วยงานต่าง ๆ สำนักงาน ฯ

3.3.9 เพื่อคลี่คลายข้อข้องใจ ช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจในโรงเรียนในแง่ดี เพื่อช่วยในการประเมินผล การดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน

3.4 ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้

8 ประการ ดังนี้ (อำนาจ คงทอง. 2540 : 315)

3.4.1 เพื่อเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

3.4.2 เพื่อรับทราบข่าวสาร ความเคลื่อนไหวภายนอกเพื่อประโยชน์ของโรงเรียน

3.4.3 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษา

3.4.4 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ตามระบอบประชาธิปไตย

3.4.5 ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผนเป้าหมายของการศึกษา และพัฒนาการเรียนการสอน

3.4.6 สร้างความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียน บ้านชุมชน หรือท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ศูนย์ประชาชน ศูนย์การศึกษา และวัฒนธรรม

3.4.7 เสนอความรู้ทางด้านความก้าวหน้า และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคม

3.4.8 เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของชุมชนแก้ไขข้อข้องใจที่ประชาชนยังไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของโรงเรียน และช่วยให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี มีความศรัทธาและเชื่อถือ โรงเรียนมากขึ้น

3.5 ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 5 ประการ คือ (Elsbree, McNally and Wynn. 1967 : 348)

3.5.1 การนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน

3.5.2 การให้ชุมชนเป็นแหล่งทางการศึกษา

3.5.3 การใช้โรงเรียนเป็นแหล่งทางการศึกษาของชุมชน

3.5.4 ชุมชนในฐานะเป็นหุ้นส่วนในการประกอบการทางการศึกษา

3.5.5 โรงเรียนและชุมชนเป็นหุ้นส่วนการปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน

สรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อ โรงเรียนอันจะทำให้โรงเรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นไปได้ด้วยดี

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนเป็นสถาบันทางการศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา การละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชนเป็นการมองข้ามทรัพยากรที่สำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปอย่างน่าเสียดาย และบางทีอาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2538 : 10)

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ (หวน พินธุพันธ์. 2528 : 14)

- 1.1 การเชิญผู้ปกครองหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน
- 1.2 การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ
- 1.3 โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน
- 1.4 โรงเรียนขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากชุมชน
- 1.5 บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน
- 1.6 การใช้ทรัพยากรแก่ชุมชน
- 1.7 การออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองของนักเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรม

ต่าง ๆ ของชุมชน

- 1.8 การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

2. ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเกี่ยวพันกันอยู่ที่การดำเนินการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับของความร่วมมือ การสนับสนุนและการให้ความร่วมมือช่วยเหลืออย่างเต็มที่ โดยทั่วไปแล้วงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีขอบข่ายครอบคลุมงาน ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 104-106)

2.1 การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

2.1.1 ความหมายของการประชาสัมพันธ์โรงเรียนคือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้ สะดวกยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540 : 113)

โรงเรียนเป็นสถานที่จำเป็นต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนมีหน้าที่ ทั้งให้การศึกษาแก่ท้องถิ่นรวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันอื่น ๆ เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังความรู้ ความคิดและนิสัยใจคอให้แก่เด็กอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป ในอนาคต ดังนั้นการดำเนินกิจการใด ๆ ของโรงเรียนจะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชน จะต้องบอกกล่าวให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในกิจกรรมบางอย่างของ โรงเรียนอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้น ตราบดีที่โรงเรียนยังเป็นสถาบันที่ต้องติดต่อสัมพันธ์อยู่กับประชาชน การประชาสัมพันธ์จึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่โรงเรียนต้องมีการวางแผนดำเนินการบอกกล่าว แดงข้อเท็จจริงความก้าวหน้าหรือกิจการต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับรู้ เพราะนอกจากจะเป็น

การให้ประชาชนร่วมมือร่วมกิจกรรมด้วยแล้วยังเป็นการนำชื่อเสียงและภาพพจน์ที่ดีงามมา
ศรัทธา เลื่อมใสมาสู่สถาบันโดยตรงอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ. 2540 ก : 67)

วัชร สุขเจริญวิภารณ์ (2542 : 31) มีความเห็นว่าการประชาสัมพันธ์โรงเรียนมี
องค์ประกอบที่แตกต่างไปจากการประชาสัมพันธ์ทางด้านธุรกิจโดยจะเน้นไปทาง
ความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน การปฏิบัติต่อกันและกัน
ตลอดจน กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดจะมุ่งความเข้าใจ ความเชื่อถือศรัทธาและความผูกพันโดย
ไม่หวังผลกำไร

2.1.2 กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ที่ โรงเรียนควรจัดเพื่อสร้างความเข้าใจ
ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 5 ประการ ได้แก่ (กรมสามัญศึกษา. 2538: 101)

1) จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน โดยโรงเรียนอาจทำ
ได้ง่าย เช่น โรเนียวฝากนักเรียนไปแจกผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและหน่วยงานราชการ
อื่น ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ ที่เน้นให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น
แก้ปัญหาเป็น ตลอดจนการ ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามแก่นักเรียน มิใช่เน้นเพียงแค่
การท่องจำ หรือการสอบเพียงอย่างเดียว

2) จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ในโรงเรียน เพื่อตอบข้อมูลข่าวสารและ
ให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่จะต้องมีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยมี
น้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และพร้อมที่จะ ให้ความสะดวกแก่ผู้อื่น

3) จัดเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อมวลชน

4) ให้นักเรียนทราบข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อจะได้ข่าวสารที่ถูกต้องแก่
ผู้ปกครอง

5) ให้ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ คณงานการโรงทราบข่าวสารที่ถูกต้องของ
โรงเรียนซึ่งอาจจะต้องแจ้งข่าวสารแทนเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งนอกจาก
เวลาราชการหรือในวันหยุด

2.1.3 กิจกรรมต่าง ๆ ในการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 8 ประการ ดังนี้ (เอกชัย กี่สุขพันธ์. 2538: 21)

1) สิ่งพิมพ์เผยแพร่ เช่น การจัดทำรายงานประจำปี คู่มือต่าง ๆ เช่น
คู่มือนักเรียน คู่มือผู้ปกครอง การจัดทำวารสาร จุลสาร หรือเอกสารข่าวภายใน และหนังสือ
อนุสรณ์

2) การจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียน เช่น การจัดนิทรรศการทางวิชาการ

3) การจัดทัศนศึกษา

4) การจัดประเพณีต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

5) การจัดงานคืนสู่เหย้าของนักเรียนเก่า หรือศิษย์เก่า

6) การประชุมผู้ปกครองและครู

7) การเยี่ยมเยียนผู้ปกครอง

8) กิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร การออกค่ายพักแรม การอาสาพัฒนา การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

2.1.4 บทบาทของกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ ของนักเรียน สามารถใช้เป็นสื่อที่ดีในการประชาสัมพันธ์ โรงเรียน ได้แก่ ข่าวเกี่ยวกับนักเรียนที่มีชื่อเสียงในการแข่งขันทางวิชาการดีเด่น ข่าวการเล่นกีฬาเก่งมีความสุขภาพในการเล่น การเชียร์หรือวงดนตรีของนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้สิ่งที่โรงเรียนควรนำมาพิจารณา ในการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนคือ (ธีระ ลูกอินทร์. 2538 : 12)

1) การแข่งขันและการประกวด เช่น การแข่งขันกีฬาและกรีฑา การได้เวที การอภิปราย การประกวดทางศิลปะ และการแสดงฝีมือต่าง ๆ ของนักเรียน

2) การแสดงละครและวงดนตรี

3) ด้านสังคม เช่น การร่วางและการเพื่อนำประกอบงานการออกวารสารของนักเรียน

4) สโมสรหรือชุมนุมต่าง ๆ ของนักเรียน

5) สถานักเรียน

6) การประชุมนักเรียน

7) การทัศนจร

8) พิธีรับประกาศนียบัตร

2.1.5 ขอบข่ายงานประชาสัมพันธ์อาจพิจารณากิจกรรมต่อไปนี้

1) การประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงการปฏิบัติงานของโรงเรียน

2) การทำจุลสาร หรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่

3) การจัดทำป้ายประกาศ เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน

4) การพบปะเยี่ยมเยียนในวาระ โอกาสที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า งานประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นภารกิจหนึ่งที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนเป็นไปในแนวทางที่ดีได้ ดังนั้นงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนจึงถือเป็นกระบวนการสองทาง คือ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานประชาสัมพันธ์มิใช่หน้าที่ของผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน ด้วยกิจกรรมในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนนั้น โรงเรียนต่าง ๆ มักมีมโนทัศน์ที่ผิด ๆ ว่าเป็น การทำขึ้นเพื่อหารายได้ให้กับโรงเรียนซึ่งทำให้ประชาชนและผู้ปกครองลดความศรัทธาต่อโรงเรียนได้ โรงเรียนสามารถดำเนินการกิจกรรมได้มากมายในการประชาสัมพันธ์ เช่น

1. จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ข่าวสาร หรือจดหมายข่าวของโรงเรียน
2. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการประชุมผู้ปกครอง
3. จัดงานประเพณีร่วมกับชุมชน
4. การพบปะเยี่ยมเยียนในวาระที่เหมาะสม
5. การจัดทำป้ายนิเทศต่าง ๆ

2.2 การให้บริการชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 513) ได้ให้ความหมายของการให้บริการชุมชนไว้ว่า การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่ โรงเรียนจะสามารถดำเนินการได้ เช่น การให้บริการทางวิชาการ การให้คำแนะนำ หรือการปรึกษาหารือในกิจกรรมของชุมชน ให้บริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์

2.2.1 ขอบข่ายงานด้านการให้บริการชุมชนไว้ว่า (กรมสามัญศึกษา. 2538 : 59-61)

- 1) การให้บริการข่าวสาร
- 2) การให้ข้อมูลความเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ชุมชนทราบด้วยการจัดบริการห้องสมุดชุมชน วิทยุ หนังสือพิมพ์
- 3) มีการบริการข่าวสารแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 4) มีการปรับปรุงการบริการข่าวสารแก่ชุมชนอยู่อย่างสม่ำเสมอ
- 5) การส่งเสริมสุขภาพอนามัย
- 6) จัดให้มีโครงการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน เช่น การป้องกันยาเสพติด การป้องกันโรคเอดส์ ไข้หวัดนก
- 7) มีโครงการตรวจสุขภาพให้ชุมชนและกระทำอย่างค่อเนื่องทุกปี

เก็บข้อมูลปัญหาสุขภาพอนามัย ประสานงานกับหน่วยงานด้านสุขภาพอนามัย

8) การส่งเสริมอาชีพ

9) มีโครงการบริการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน สำรวจความต้องการของชุมชนมีความต้องการให้โรงเรียนส่งเสริมอาชีพอะไร จึงบริการให้ความรู้ด้านวิชาการที่ชุมชนต้องการ จึงบริการให้ความรู้ด้านวิชาการที่ชุมชนต้องการ

10) มีการจัดกิจกรรมและนิทรรศการส่งเสริมด้านอาชีพ

11) มีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความรู้

และคำแนะนำด้านอาชีพต่าง ๆ แก่ชุมชน

2.2.2 การให้บริการชุมชน นอกจากการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ แล้ว

โรงเรียนควรจัดสวัสดิการแก่ชุมชนเพื่อความประหยัด มีโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่จัดสวัสดิการแก่ชุมชน เช่นมี น้ำประปา มีบ่อน้ำ เครื่องขยายเสียง โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้ต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้โรงเรียนควรพิจารณาให้บริการแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงและควรกำหนดกฎเกณฑ์ในการบริการไว้เพื่อให้ได้สิ่งของที่บริการนั้นให้คงทนสามารถให้บริการได้ตลอดไป สิ่งที่โรงเรียนจะจัดให้บริการแก่ชุมชน ได้แก่ (วัชร สุขเจริญวิภารัตน์. 2542 : 773-774)

1) ด้านอาคารสถานที่ หากชุมชนขอใช้สถานที่ของโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว โรงเรียนจะต้องให้ความสะดวกเป็นอย่างดี

2) ด้านเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องใช้ที่ยกเคลื่อนที่ได้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ด้วยขาม เครื่องขยายเสียง ผ้า màn ผ้าปูโต๊ะ ซึ่งชุมชนไม่มีไว้เป็นประจำเพื่อกิจการของชุมชน ครอบครัวหรือหมู่บ้านอาจจะมาขอยืมใช้ โรงเรียนควรเฝ้าอำนวยความสะดวก

3) ด้านความรู้ เป็นบริการที่พัฒนาคนให้มีความคิดความรู้ตลอดจนสติปัญญา อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน โรงเรียนควรจัดรายการประเภทให้ความรู้แก่ประชาชน เช่น จัดบรรยายธรรมะ การปกครอง การเกษตร การเลี้ยงดูทารก การอนามัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับวิชาชีพ โรงเรียนควรสนับสนุนอย่างเต็มที่และพร้อมที่จะเป็นแหล่งสาธิตทดลอง ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้โรงเรียนอาจจัดบริการห้องสมุด ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านหรือบริการเสียงตามสายขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และให้บริการด้านข่าวสารแก่ประชาชน

4) ด้านสวัสดิการ เป็นบริการที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาสนองความต้องการตลอดจนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน ได้แก่ การจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬา สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้านตัดผม ตู้ยาประจำ

หมู่บ้าน บริการน้ำสะอาดและบริการโรงสีงาน เพื่อซ่อมเครื่องมือการเกษตร โดยคิดค่าบริการในราคาถูกเป็นพิเศษ

5) ด้านบุคลากร ได้แก่ ครู นักเรียน และนักการภารโรง บุคลากรเหล่านี้สามารถให้บริการและให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับชุมชนได้ทั้งในด้านแรงงาน ความคิด และอื่นๆ

2.3 การบริการนันทนาการ

ความหมายของการนันทนาการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น การแข่งขันกีฬา การแสดงดนตรี และการละเล่นต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 มีการบริการนันทนาการแก่ชุมชน โดยจัดทำเป็นโครงการของโรงเรียน เช่น โครงการแข่งขันกีฬาพื้นเมืองระหว่างตำบล หรือหมู่บ้าน โครงการแข่งขันการแสดงดนตรีพื้นเมืองโรงเรียนจะต้องมีการบริการกิจกรรมนันทนาการอย่างต่อเนื่องทุกปี

2.3.2 มีการรวบรวมหลักฐานการได้รับความร่วมมือจากชุมชน เช่น สำเนาโครงการ แผนปฏิบัติการของโรงเรียน ภาพถ่ายกิจกรรม

2.4 การบริการอาคารสถานที่วัสดุครุภัณฑ์

2.4.1 ส่งเสริมให้มีการบริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุ ครุภัณฑ์แก่ชุมชน เช่น สำเนาโครงการ

2.4.2 การจัดทำแนวปฏิบัติในการให้บริการแก่ชุมชน เช่น การจัดทำระเบียบการใช้ห้องสมุด อาคารเรียน การยืมวัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน ตลอดจนแบบฟอร์มต่าง ๆ ในการขออนุญาตใช้ต่อผู้บริหาร โรงเรียน

2.4.3 มีการจัดทำหลักฐานการให้บริการ มีการรวบรวมหลักฐานการให้บริการอย่างเป็นระบบ

2.4.4 มีการให้บริการแก่ชุมชน

2.4.5 การบริการวิชาการ

2.4.6 มีโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.4.7 มีการให้ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการในสาขาต่างมีการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง และสำรวจความสนใจของชุมชนเพื่อปรับปรุงการบริการให้ดีขึ้นที่น่าสนใจของชุมชนอยู่เสมอ

2.4.8 สิ่งที่โรงเรียนสามารถให้บริการ ชุมชนและช่วยเหลือชุมชนได้
ดังนี้ (หวน พิณรุพันธ์. 2528 : 105-108)

1) โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน สิ่งที่โรงเรียนจะให้ความ
ช่วยเหลือชุมชนนอกจากการสอนในโรงเรียนมีความมากมายหลายประการด้วยกันดังนี้

1.1) นักเรียนออกไปช่วยพัฒนาชุมชน ไปช่วยทำความสะอาด
วัดถนนหนทางสร้างถนน หรือซ่อมถนนเข้าหมู่บ้าน ขุดบ่อ ขุดคูระบายน้ำ เพื่อเข้าไปใช้ใน
งานการเกษตรและปลูกต้นไม้ เป็นต้น

1.2) โรงเรียนจัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการ
ประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสได้ปรับปรุงและ
พัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น หรือได้ฝึกอาชีพใหม่ ๆ โดยโรงเรียนจัดให้ตามกำลังที่มีอยู่ เช่น
ถ้าโรงเรียนมีครูอาจารย์ที่มีความสามารถทางการเกษตรก็อาจให้มีการฝึกเกี่ยวกับการตอน
ต้นไม้ การต่อกิ่ง การทาบกิ่ง การเพาะเห็ดฟาง การตอนไก่ เป็นต้น หรือถ้าโรงเรียนมี
โรงฝึกงานทางช่างต่าง ๆ และมีครูอาจารย์ทางช่างก็อาจจะสอนหรือฝึกอาชีพทางช่างยนต์
ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

1.3) โรงเรียนให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้เผยแพร่ความรู้
ใหม่ๆให้แก่ชุมชนอาจจะทำได้ เช่น การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ การรักษาสุขภาพอนามัย การ
ป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ โทษของยาฆ่าแมลง อันตรายจากการใช้ผงชูรส หรือการใช้สีย้อมผ้า
ผสมอาหาร และผลเสียจากการตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น

1.4) โรงเรียนจัดให้มีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นที่
ชุมชนควรได้รับการพัฒนา เช่น ชุมชนต้องการนำมาใช้บริโภคหรือการเกษตรต้องการ โรงเรียน
ต้องการ โรงพยาบาล เป็นต้น เมื่อสำรวจพบความต้องการและความจำเป็นที่ชุมชนควรได้รับ
การพัฒนาแล้ว จะได้หาทางพัฒนาต่อไป

1.5) โรงเรียนร่วมกับหน่วยราชการอื่น เช่น สถานีอนามัย
ตำบล เพื่อสำรวจอนามัยของชุมชน เช่น โรคภัยไข้เจ็บของประชาชน การหุงต้มอาหาร
รับประทานถูกสุขลักษณะหรือไม่ ความสะอาดของบ้านเรือนเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคหรือไม่
ลักษณะของสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนสะอาดหรือไม่เพราะอาจจะแพร่เชื้อโรคได้ง่าย จาก
การสำรวจอนามัยชุมชนจะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับอนามัยของชุมชนเพื่อทางโรงเรียนจะได้
ร่วมมือกับหน่วยราชการอื่นในการบริการทางด้านสุขภาพและปรับปรุงอนามัยของประชาชน
ในชุมชนต่อไป

1) การออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมให้ คณะครูออกไปเยี่ยมเยียนนักเรียนด้วย การที่ผู้บริหาร โรงเรียน หรือครูออกไปเยี่ยมเยียน ผู้ปกครองนักเรียนนั้น จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งยัง ช่วยให้เกิดการปรึกษาหารือกันในด้านต่างๆ เช่น เกี่ยวกับตัวนักเรียนว่าอยู่บ้านกับโรงเรียนมี พฤติกรรมเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

2) การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น ทางวัดจัดงาน ประจำปี จัดพิธีเวียนเทียนวันวิสาขบูชา โรงเรียนก็พานักเรียนไปช่วยงานหรือร่วมพิธี นอกจากนี้ถ้าประชาชนในชุมชนมีงานศพ งานอุปสมบท งานทำบุญ ครูใหญ่หรือคณะครูก็ควร ไปร่วมงานด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนี้จะทำให้ครูได้พบปะพูดคุยกับบุคคล ต่างๆหลายฝ่ายอีกด้วย

2.5.2 ลักษณะกิจกรรมที่นำโรงเรียนออกสู่ชุมชนได้ ดังต่อไปนี้
(สาคร จันทะเลิศ. 2542 : 19-23)

1) การจัดทัศนศึกษาภายในชุมชน จุดประสงค์เพื่อให้นักเรียน ได้รับประสบการณ์ตรงจากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ได้คุ้นเคยกับท้องถิ่นของตน จะทำให้เกิด สำนึกในเบื้องต้นว่าชุมชนของตนนั้นมีสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาอยู่ไม่น้อย ในโอกาสเช่นนี้ โรงเรียนอาจจัดให้นักเรียนและประชาชนทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันด้วยก็ได้

2) การจัดสัปดาห์แห่งการทำความสะอาด เป็นกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อชุมชนมาก เพราะเป็นการช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นอย่างดี โรงเรียน ควรจะทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความมุ่งหมายและวิธีการดำเนินการก่อน ความร่วมมือของประชาชนก็จะตามมา

3) งานเกษตรชุมชน กิจกรรมนี้ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืชผัก สวนครัว โดยทางโรงเรียนอาจจะแจกพันธุ์พืชสวนครัว เช่น ตะไคร้ โหระพา พริก มะเขือ ฯลฯ ให้ ต่อจากนั้นโรงเรียนจัดแบ่งครูให้รับผิดชอบแต่ละหมู่บ้านไปตรวจให้คะแนน ตามบ้านนักเรียนและถือโอกาสเยี่ยมเยียนประชาชนไปในตัวด้วย โดยให้ครูออกไปเดือนละ ครั้งใช้เวลาในวันสุดสัปดาห์ แทนการประชุมสวดมนต์ นอกจากนี้โรงเรียนอาจแจกพันธุ์ไม้ ชนิดอื่นที่นักเรียนเพาะชำไว้ให้กับประชาชนอีกก็ได้ กิจกรรมนี้จะสามารถสร้างความสัมพันธ์ กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

4) การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชน ในการสอนกลุ่มการทำงานและ พื้นฐานอาชีพ งานบ้าน ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดบ้าน ที่รับแขก ห้องนอน ห้องครัว เครื่องใช้ ภายในบ้าน การสุขภาพิบาล แทนที่ครูจะทำการสอนที่โรงเรียนโดยให้เด็กอ่านจากตำรา การสาธิตหรือการแสดงบทบาทสมมุติโรงเรียนควรติดต่อกับประชาชนที่มีบ้านอยู่ใกล้โรงเรียน ขอนำนักเรียน ไปฝึกงานที่บ้าน ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านไปในตัว ทั้งยังสามารถ สร้างความประทับใจและความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

5) การเลี้ยงสัตว์ โรงเรียนที่มีความพร้อมพอที่จะฝึกหัดให้นักเรียน รู้จักการเลี้ยงสัตว์เล็กๆ ที่โรงเรียน เช่น เป็ด ไก่ ห่าน กระจ่าง ได้แล้ว โรงเรียนควรจะแจก พันธุ์สัตว์ดังกล่าว ให้นักเรียนนำไปเลี้ยงที่บ้านบ้างโดยวางเงื่อนไขที่เหมาะสม กิจกรรมนี้จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีนักเรียนเป็นสื่อ นำไป และอาจจะกลายเป็นสิ่งเพิ่มพูนรายได้ ให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง นอกจากแจกพันธุ์สัตว์ไปแล้ว โรงเรียนควรติดตามผล โดยแบ่ง เขตความรับผิดชอบให้ครูไปตรวจเยี่ยมผลงานของนักเรียนที่บ้าน กิจกรรมนี้จะก่อให้เกิด ความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างน่าชื่นชม

6) การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ในชุมชนมีกิจกรรมหลายประเภท เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน ฯลฯ โรงเรียนควรรหาโอกาส เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ อย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมองเห็น ว่าโรงเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน

การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โรงเรียนสามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น กิจกรรมที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นหรือชุมชน กิจกรรมทางศาสนา เนื่องใน โอกาสต่างๆ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมวันวิสาขบูชา นำนักเรียนไปฟังเทศน์ที่วัด เวียนเทียน เป็นต้น การเข้าร่วมกิจกรรมของบุคคลในชุมชนตามที่เชิญ เช่น งานศพ งานอุปสมบท แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นหรือกิจกรรมต่างๆนี้ โรงเรียนในฐานะเป็นสถาบันผู้นำชุมชน เป็นศูนย์รวมของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของ ชุมชนย่อมนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.6 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 : 513) ได้ให้ ความหมายของการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนว่า หมายถึง การเปิดโอกาส

เชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเชิญประชาชนมาร่วมในงานกิจกรรมงานวันเด็ก วันแม่ หรือวันสำคัญอื่นๆ ของโรงเรียนการเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากรในโรงเรียนและให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน โดยการช่วยเหลือด้านแรงงานหรือวัสดุอุปกรณ์

2.6.1 การนำชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา 2538 : 18-19)

- 1) การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบต่างๆ เช่น กลุ่มสนใจ
- 2) การจัดนิทรรศการเปิด โอกาสให้ประชาชนได้ทราบผลงานทางวิชาการของเยาวชนในโรงเรียน
- 3) การจัดงานประจำโรงเรียน
- 4) การจัดฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้าน ยุวเกษตรกร
- 5) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น การจัดงานปีใหม่ วันสงกรานต์ หล่อเทียนพรรษา งานทำบุญ ประเพณีอื่นๆ ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
- 6) การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียน โดยการเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมวันไหว้ครู การจัดงานวันพ่อ จัดงานวันแม่
- 7) การจัดงานแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียนการเชิญประชาชนเข้ามาเป็นวิทยากรในโรงเรียน

2.6.2 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน 3 ลักษณะ คือ (วัชรีย์ สุขเจริญวิภารัตน์ 2542 : 104-107)

1) การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน นับว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ถ้าโรงเรียนสามารถเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียนได้ และในการเชิญนั้นอาจจะเชิญได้ในกรณีต่างๆ กันดังนี้

1.1) เชิญผู้ปกครองมาโรงเรียนเพื่อประชุมชี้แจงนโยบายของโรงเรียนซึ่งอาจจะทำได้ในวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ทุกปีก็ควรเชิญผู้ปกครองมาประชุมทุกปี เพื่อผู้ปกครองจะได้ทราบนโยบายของโรงเรียน เช่น นโยบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ตามหลักสูตรใหม่ จะเน้นให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ผู้ปกครองก็ควรทราบและเข้าใจเป็นต้น

1.2) เชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองและประชาชนย่อมมีความคิดเห็นที่ประโยชน์ หรือมีความคิดใหม่ๆ ในการปรับปรุงโรงเรียนได้

1.3) เชิญประชาชนในชุมชน มาประชุมร่วมกับครูในโรงเรียนเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงชุมชนหรือแก้ปัญหาในชุมชน เช่น ทำคูระบายน้ำ ทำถนนเข้าหมู่บ้าน แก้ปัญหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บของประชาชน เป็นต้น

1.4) เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาพบปะสังสรรค์กับครูในโรงเรียน อาจจะรับประทานอาหารร่วมกันและพูดคุยปรึกษาหารือกันไปด้วยย่อมจะสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างครูกับผู้ปกครองยิ่งขึ้น ต่อไปจะร่วมกันปรึกษาหารือ ปรับปรุงโรงเรียนปรับปรุง ชุมชนหรือแก้ปัญหานักเรียน ที่ย่อมจะทำให้สะดวกและสำเร็จลุล่วงได้

1.5) เชิญผู้ปกครองนักเรียน มาชมนิทรรศการผลงานของนักเรียน ย่อมจะทำให้ผู้ปกครองภูมิใจในผลงานของบุตรหลานของตนด้วย ซึ่งผลงานของนักเรียน อาจจะเป็นผลงานในวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ ศิลปศึกษา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ก็อาจเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาเยี่ยมโรงเรียนและชมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น ชมการปฏิบัติงานของนักเรียนในวิชาเกษตรกรรม งานช่าง หรือแม้กระทั่งชมการเรียนการสอนในชั้นเรียนก็ย่อมทำได้

1.6) ทางโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีระหว่างผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนกับครูนักเรียน เช่น จัดแข่งขันกีฬา โดยเชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนมาร่วมแข่งขัน เป็นต้น

1.7) เชิญพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นการฝึกให้นักเรียนมีความกตัญญูตวาทิตต่อแม่ของตนเอง โดยเชิญแม่ของนักเรียนขึ้นไปนั่งบนเวที แล้วให้นักเรียนขึ้นไปกราบแม่ของตน และชี้ให้นักเรียนเห็นบุญคุณของแม่ที่มีต่อนักเรียน

2) โรงเรียนขอความร่วมมือและขอความช่วยเหลือจากชุมชน เมื่อโรงเรียนให้ความช่วยเหลือจากชุมชนแล้ว โรงเรียนก็สามารถขอความช่วยเหลือจากชุมชนซึ่งพอจะแยกได้ดังนี้

2. 1) ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากชุมชน ถ้าหากประชาชนในชุมชนมีฐานะทางการเงินที่ดีพอสมควร เช่น พ่อค้า ชนาคกร ก็คงจะขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้ แต่ถ้าเป็นกรรมกรหาเช้ากินค่ำก็ไม่ควรไปรบกวนอย่างยิ่ง

2.2) ขอความช่วยเหลือทางด้านวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งอาหารการกินจากชุมชน ถ้าหากชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม อาจจะขอข้าว ผัก ผลไม้ อาหาร ให้นักเรียนรับประทาน

2.3) การขอความช่วยเหลือด้านแรงงานจากประชาชนในชุมชน ถ้าหากชุมชนไม่มีเงินเหลือวัสดุเพียงพอที่จะเหลือเหลือโรงเรียนได้ ก็อาจช่วยเหลือในรูปแบบของแรงงาน

2.4) การขอความร่วมมือในด้านการปรึกษาหารือหรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียนจากประชาชน

3) การใช้ทรัพยากรในชุมชนในการที่จะนำมาพัฒนาโรงเรียน เช่น ทรัพยากร ธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทสถาบันต่าง ๆ และทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจะใช้ทรัพยากรในชุมชนประเภทต่างๆ เหล่านี้อาจทำได้ดังนี้

3.1) นำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน เช่น ดิน หิน แร่ธาตุต่างๆ หรือพืชพันธุ์ มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้หาง่ายในชุมชน ถ้าหากโรงเรียนสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะเป็นการไม่สิ้นเปลืองงบประมาณเป็นอย่างยิ่ง

3.2) เชิญบุคลากรในชุมชนมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาสอนศาสนา ศิลปกรรม เชิญเกษตรกรอำเภอมารรยายสารคดีเกี่ยวกับเกษตรกรรม เชิญอาสาสมัครในหมู่บ้านมารรยาย เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย เชิญกำนันผู้ใหญ่บ้านมารรยายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เชิญคนสูงอายุม่าเล่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

3.3) นำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ตามสถาบันต่างๆ เช่น โรงพยาบาล ไปรษณีย์ พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม วัด โบราณสถานและวัตถุ เป็นต้น

3.4) ศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้นักเรียนรักท้องถิ่นของตนเองยิ่งขึ้น เช่น ศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ตำบล ศึกษาศิลปะของพื้นบ้าน การละเล่นของพื้นบ้าน ประเพณีของพื้นบ้าน เป็นต้น ในการศึกษาศิลปะพื้นบ้านนี้อาจจะพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ สอบถามชาวบ้าน ดูการละเล่นประเพณีของชาวบ้านต่างๆ เป็นต้น ในการนี้ยังจะทำให้เด็กเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านจะได้ช่วยกันรักษาไว้

ทั้งยังช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในโรงเรียนเป็นการเปิดโอกาสเชิญชวนให้บุคคลในชุมชน ได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ตลอดถึงการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมโดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเงิน แรงงาน บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ คำปรึกษาหารือ ความคิดเห็น ตลอดจนทรัพยากรอื่นๆ ในชุมชน ชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนได้หลายลักษณะเป็นต้นว่า การร่วมมือจากชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การประชุม การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร การให้บุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในโรงเรียน และการได้เปิดโอกาสศึกษาชุมชน โดยการทัศนศึกษา หรือศึกษาศิลปวัฒนธรรม ที่บ้านในชุมชน

2.7 การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ข : 14) ได้ให้ความหมายว่า การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่นคือ การดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น เช่น การให้ครูมีส่วนร่วมในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การจัดกิจกรรมร่วมกันของชุมชน การจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน เช่น การตอบปัญหาชิงทุนการศึกษา การแข่งขันหรือประกวดกิจกรรมต่างๆ และการจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมศิษย์เก่า สมาคมครูผู้ปกครอง เป็นต้น

2.7.1 หลักการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นนั้น จะต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ (Stoops and Rafferty . 1961 : 515)

- 1) จะต้องมีการให้และการรับข่าวสารจากชุมชน คือ บุคลากรในโรงเรียนจะต้องทราบความเป็นไปของชุมชน และในขณะเดียวกันจะต้องแถลงให้ประชาชนทราบถึงปัญหาและวิธีดำเนินงานของโรงเรียน
- 2) การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะได้ผลคืออยู่ที่การใช้วิธีการที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน
- 3) ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจในโรงเรียนมาก
- 4) งานที่จัดขึ้นควรเป็นงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่น่าสนใจและง่ายต่อการเข้าใจ สอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน

2.7.2 บทบาทของกลุ่มผู้นำชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่นไว้ว่า บทบาทของกลุ่มผู้นำในการพัฒนาโรงเรียน ๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนจึงต้องมีความสัมพันธ์กับสมาชิกของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนได้ คือ (วัชร สุขเจริญวารัตน์. 2542 : 736-768)

1) กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากที่สุด ในฐานะเป็นผู้รับ “บริการ” จากโรงเรียน กลุ่มนี้จะมีจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ และเป็นกลุ่มที่มีผลได้และเสียจากการดำเนินงานของโรงเรียนโดยตรง ความสัมพันธ์กับทางโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นไปโดยผ่านทางนักเรียนและสมาคมครู ผู้ปกครอง

2) กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนี้สามารถแยกออกได้หลายกลุ่มย่อย และแต่ละกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์กันกับโรงเรียนที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้กลุ่มนี้โดยส่วนรวมมีความสัมพันธ์กับทางโรงเรียนโดยแทบทุกด้าน

3) กลุ่มศิษย์เก่า เป็นกลุ่มที่เกิดจากผลผลิตของโรงเรียนรูปแบบของความสัมพันธ์อาจเป็นรูปแบบของสมาคมศิษย์เก่า หรือกลุ่มผู้นำกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ได้

4) กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีหลายหน่วยงาน เช่น สภาตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น

2.7.3 สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชน สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีระดับและรูปแบบของความสัมพันธ์กับโรงเรียนที่แตกต่างกันออกไป เช่น

1) วัดหรือกลุ่มทางศาสนา
2) กลุ่ม นักธุรกิจ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนในหลายบทบาททั้งในด้านผู้รับและผู้ให้ กล่าวคือ โรงเรียนอาจเป็นลูกค้าของนักธุรกิจ ในด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ของร้านค้า บริการของธนาคาร ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนอาจจะต้องขอความช่วยเหลือทางการเงินวัสดุอุปกรณ์ หรือวิทยากรจากกลุ่มนี้ได้

3) กลุ่มผู้มีอิทธิพล ในที่นี้หมายความรวมถึงกลุ่มผู้มีอิทธิพลทางด้านความคิด และการดำเนินงานของสมาชิกในชุมชนซึ่งกลุ่มนี้จะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้สูง ผู้อาวุโส ผู้มีฐานะดี เป็นต้น กลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนประเพณีของท้องถิ่น

2.7.4 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือกับหน่วยงานอื่น นอกจากจะมีโรงเรียน วัดหรือ ศาสนสถานตั้งอยู่แล้วยังมีหน่วยงานอื่น เช่น เกษตร สาธารณสุข พัฒนาชุมชน ไปรษณีย์ ไฟฟ้า ประปา ธนาคาร สภาตำบลและสมาคมต่าง ๆ เป็นต้นได้เข้ามาให้บริการแก่ประชาชน บางหน่วยงานก็จัดตั้งเป็นสำนักงานชั่วคราว จำนวนหน่วยงานจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนและขนาดของประชากรในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ในชุมชนเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน และเป็นการดึงหน่วยงานอื่นเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ แก่นักเรียนและประชาชน การสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจทำได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) การสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น
- 2) การให้บริการด้านอาคารสถานที่ เมื่อหน่วยงานอื่นมีความจำเป็น ที่จะต้องอาศัยอาคารสถานที่ของโรงเรียนเพื่อกิจกรรมบางอย่าง เช่น สาธารณสุข เกษตร พัฒนาชุมชน ฝ่ายปกครอง เป็นต้น โรงเรียนก็ควรอำนวยความสะดวกและบริการในด้านต่าง ๆ ในฐานะเจ้าของสถานที่เป็นอย่างดีด้วย
- 3) การดึงหน่วยงานอื่นเข้าสู่โรงเรียน ในกรณีโรงเรียนมีห้องเรียนว่างอยู่อาจจะให้หน่วยงานอื่นยืมใช้เป็นสำนักงานชั่วคราว เช่น จัดตั้งหน่วยบริการอนามัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เยาวชน ที่ทำการเกษตรตำบล ยุวเกษตรกร สภาตำบล ฯลฯ นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันแล้ว โรงเรียนจะได้รับประโยชน์เป็นอย่างมากจากบริการด้านต่างๆ ของหน่วยงานดังกล่าว รวมทั้งความร่วมมือในด้านบุคลากร และสิ่งที่สำคัญยิ่ง คือ ประชาชนได้รับความสะดวกที่จะใช้บริการของหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนได้เข้ามาใกล้ชิดกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น
- 4) การประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรมหรือให้บริการในโรงเรียนแก่นักเรียนและประชาชน เช่น สาธารณสุขมาให้บริการตรวจสุขภาพ ปลูกฝัสนิดวัชพืช การบริหารทารก สาธิตการทำอาหารเสริมสำหรับเด็กๆ เกษตรมาจัดทำแปลงสาธิตใน โรงเรียนให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ขยายพันธุ์พืช ทำปุ๋ยหมัก ฯลฯ พัฒนาการมาจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ ธนาคารส่งเจ้าหน้าที่มารับฝากเงินจากนักเรียนและประชาชนเป็นประจำทุกเดือน เป็นต้น
- 5) ร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นและขอเชิญมา เช่น

ร่วมแสดงนิทรรศการ จัดการแสดงละคร ฟ้อนรำ ดนตรี กีฬา เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมนี้ขึ้น หน่วยงานอื่นก็จะมาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนเช่นกัน

6) ช่วยสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่น โดยอาศัยนักเรียน เช่น ช่วยส่งจดหมายให้กับประชาชนในชุมชนซึ่งอยู่นอกเขตการจ่ายของไปรษณีย์ช่วยส่งข่าวสารหนังสือของหน่วยงานอื่นให้กับประชาชน ให้นักเรียนชักชวนผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้น แม้กระทั่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สภาจังหวัด หรือสภาเทศบาลก็ตาม หากโรงเรียนจะช่วยรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้มากขึ้นก็ย่อมจะทำได้โดยให้นักเรียนชักชวนผู้ปกครอง ญาติ คนที่รู้จักไปลงคะแนนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การช่วยสนับสนุนให้หน่วยงานอื่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งทำให้หน่วยงานนั้นๆ มองคุณค่าของโรงเรียนและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน คือ การดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้แสดงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โรงเรียนสามารถดำเนินการได้โดยการให้ครูได้มีส่วนร่วมในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่มและชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน การจัดตั้งกลุ่มหรือศิษย์เก่า สมาคมครูผู้ปกครอง ซึ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น กลุ่มผู้นำชุมชนมีความจำเป็นเป็นอย่างมากต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนตลอดจนการช่วยเหลือโรงเรียน ในด้านต่างๆ เพราะโรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะการพัฒนาการเรียนการสอน การสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นเป็นการประสานประโยชน์ซึ่งกันและกันเพื่อก่อประโยชน์แก่นักเรียนและประชาชน โรงเรียนสามารถดำเนินการโดยให้บริการอาคารสถานที่ บุคลากร การดึงหน่วยงานอื่นเข้าสู่โรงเรียนสามารถดำเนินการ โดยให้บริการแก่นักเรียนและประชาชนร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้น และสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่นโดยอาศัยนักเรียน การที่โรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันย่อมเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำงานที่ใช้หลักผสมผสานกันแล้วย่อมทำให้งานนั้นๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี

หลักและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ธรรมชาติของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันมีการติดต่อสื่อสาร มีการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน องค์กรทุกองค์กรจะประสบผลสำเร็จนั้นก็โดยอาศัยการใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ นับว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่งเพราะมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีศักยภาพ สามารถนำความสำเร็จมาสู่องค์กรทุกองค์กร

1. ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Theory)

มนุษยสัมพันธ์มีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีความต้องการ และแรงจูงใจซึ่งมีความสัมพันธ์กันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังจะได้นำทฤษฎีดังกล่าวดังต่อไปนี้

1.1 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Abraham H. Maslow)

มาสโลว์ มีแนวความคิดที่เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ว่า ไม่มีที่สิ้นสุดเริ่มจากความต้องการขั้นต่ำไปหาความต้องการที่สูงสุด โดยแบ่งระดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ระดับดังนี้

- 1.1.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย
- 1.1.2 ความต้องการความปลอดภัย
- 1.1.3 ความต้องการทางสังคม
- 1.1.4 ความต้องการทางชื่อเสียง
- 1.1.5 ความต้องการความสำเร็จ

1.2 ทฤษฎีความต้องการของแม็กเกรเกอร์ (Mc Gregor)

แม็กเกรเกอร์ กล่าวว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณที่จะหลีกเลี่ยง การทำงานทุกอย่างเท่าที่ทำได้ เนื่องจากไม่ชอบทำงาน จึงต้องมีการใช้อำนาจบังคับบัญชา ควบคุม แนะนำ หรือขู่เข็ญว่าจะลงโทษเพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และความสงบ ชอบการชี้แนวทางในการทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความทะเยอทะยานน้อย ต้องการความปลอดภัยมากกว่าสิ่งใด

แม็กเกรเกอร์ พยายามอธิบายทฤษฎีผสมผสานแรงจูงใจภายใน และแรงจูงใจภายนอกเข้าด้วยกันเขาให้ชื่อทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎี X และ Y

หลักการของทฤษฎี X โดยมีหลักการควบคุมหรือการบังคับบัญชา มีดังนี้ มนุษย์โดยทั่วไปไม่ชอบทำงาน จะหลีกเลี่ยงการทำงานถ้ามีโอกาสเนื่องจากการไม่ชอบทำงานของมนุษย์นี้เอง จึงต้องใช้วิธีการบังคับบัญชา ควบคุม ขู่เข็ญ หรือการลงโทษ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้งานสำเร็จไปสู่เป้าหมายที่องค์กรต้องการมนุษย์โดยทั่วไปชอบการบังคับบัญชาควบคุม

ชอบหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบมีความทะเยอทะยานเพียงเล็กน้อย และต้องการความมั่นคงปลอดภัย

หลักการของทฤษฎี Y มีความเชื่อว่ามนุษย์สามารถกระตุ้นด้วยการจูงใจ โดยมีหลักการดังนี้ การใช้ ความพยายามทางการและสมอง ในการทำงานนั้นเป็นเสมือนการเล่น หรือการพักผ่อนการ ควบคุมโดยปัจจัยภายนอก และการขู่เชิญลงโทษ ไม่ช่วยให้งานบรรลุ เป้าหมายขององค์กรการกำหนดจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เป็นเสมือนเครื่องล่อใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จมนุษย์โดยทั่วไป จะเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงาน โดยสภาวะสถานการณ์ที่เหมาะสมที่จะช่วยให้เขาแสวงหาความรับผิดชอบต่องานด้วย ความสามารถที่จะคิดอย่างสร้างสรรค์หรือหาวิธีการแก้ปัญหาโดยองค์การเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ที่จะกระจายไปสู่เพื่อนร่วมงานอย่างกว้างขวาง ภายใต้อุตสาหกรรมสมัยใหม่ ความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ โดยทั่วไปถูกนำมาใช้เพียงบางส่วนเท่านั้น

ดังนั้นในการทำงานของผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงาน จะต้องใช้ทฤษฎีทั้งสองอย่างปะปนกันไป ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ในการทำงาน และจะใช้ทฤษฎีใดมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะความเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นหลัก

2. วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีวิธีการ อยู่ 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่บุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในชุมชนร่วมกันศึกษาข้อมูลในชุมชนให้มากที่สุด โดยแยกเป็นหมวดหมู่เช่น

- 1.1 จำนวนผู้ปกครองนักเรียน
- 1.2 จำนวนคนในชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน
- 1.3 จำนวนหมู่บ้าน และระยะห่างจากโรงเรียน
- 1.4 ระดับความร่วมมือของชุมชน ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
- 1.5 เจตคติของชุมชนต่อโรงเรียน
- 1.6 การคมนาคมและการสื่อสาร
- 1.7 ผู้นำชุมชนและผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน
- 1.8 ปัญหาและความต้องการของชุมชน

1.9 ระดับการศึกษาของชุมชน

1.10 อาชีพที่สำคัญของชุมชน

1.11 ทรัพยากรที่โรงเรียนนำมาเป็นประโยชน์

1.12 ประเพณีความเชื่อในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ชุมชนเป็นขั้นตอนที่นำข้อมูลเบื้องต้นที่โรงเรียนได้รวบรวม เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งในการปฏิบัติงานจะอาศัยข้อมูลที่รวบรวมได้และนำไปใช้ได้เลยก็ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและชุมชนร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์ชุมชน เพื่อที่จะทำให้การดำเนินการได้สอดคล้องกับสภาพที่ต้องการตามลำดับ ดังนี้

2.1 การจัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพร้อมนำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้

2.2 คณะผู้ร่วมมือจัดสัมมนาร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างความร่วมมือหรือการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในอนาคต 3-5 ปี

2.3 คณะผู้ร่วมสัมมนาช่วยกันตรวจสอบข้อมูล ปรับปรุงเพิ่มเติมข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน และบางข้อมูลปรับปรุงเป็นสารสนเทศเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

2.4 คณะผู้ร่วมสัมมนาร่วมกำหนดวิธีการ บุคลากร ระยะเวลา การระดมทรัพยากร รวมทั้งวิเคราะห์ความเป็นไปได้และเขียนแผนเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการเป็นการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเป็นไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

3.1 ควบคุมดูแลในการดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ พร้อมทั้งจะปรับปรุงแผนให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

3.2 ประสานงานกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการไม่ให้เกิดอุปสรรค โดยเฉพาะชุมชนที่จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหาร โรงเรียนเป็นผู้ประสานงาน

3.3 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เป็นระยะๆ เพื่อให้ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

3.4 พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและความร่วมมือพัฒนาอย่างเต็มที่

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินเป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารโรงเรียนติดตามให้ ผู้รับผิดชอบได้ดำเนินการประเมินไว้โดยมีทั้งการประเมินก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ รวมถึงผลกระทบของ โครงการ โดยมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนางานให้เกิด ประสิทธิภาพ และชุมชนจะได้รับทราบผลที่มีความภาคภูมิใจและให้ความร่วมมือมากขึ้น โดย ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทสำคัญดังนี้

- 4.1 การกำหนดให้มีการประเมินผลหลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของ เครื่องมือตามความเหมาะสม เช่น แบบสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น
- 4.2 การกำหนดให้มีการประเมินจากบุคลากรหลายฝ่าย โดยเฉพาะการ ร่วมกันประเมิน
- 4.3 จัดให้มีการสรุปผลและร่วมกันประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการ
- 4.4 จัดให้มีการรวบรวมข้อมูล เพื่อวางแผนในการพัฒนาในปี ต่อๆ ไป

สรุปได้ว่า หลักและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การที่ ต้องอาศัยหลักในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ความจริงใจ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน กิจกรรมที่ จัดนั้นมีความหลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำ ใน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมิใช่เป็นการสร้างความช่วยเหลือจากชุมชนแต่ฝ่ายเดียวการ พัฒนาโดยองค์รวมที่สำคัญ คือ โรงเรียนและชุมชนมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ศึกษางานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับปัญหาการ ดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

นิพนธ์ ยศดา (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่าการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน การเป็นผู้นำและ การให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและการให้บริการมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ ในระดับปานกลาง

ตระกูล อุคมเสียง (2538 : 159) ได้ศึกษาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กได้ดำเนินการคือ จัดบุคลากรของโรงเรียนไปร่วมกิจกรรมต่างๆกับชุมชน ช่วยศึกษาสภาพปัญหาการประกอบอาชีพของคนในชุมชนโดยรวบรวมข้อมูลของนักเรียน เชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่างๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ และมีการประเมินนโยบายแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ ครู-อาจารย์ มีชั่วโมงสอนและทำหน้าที่ด้านอื่นๆมาก แหล่งวิทยากรในชุมชนมีน้อยผู้ปกครองและประชาชนมีฐานะยากจนและการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรต่างๆในชุมชนยังมีไม่ต่อเนื่อง

เพ็ญรำไพ รามบุตร (2539 : 101) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง พบว่าการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญ จังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้านอยู่ในระดับที่พอใช้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแต่ละด้านอยู่ในระดับที่พอใช้ทั้ง 6 ด้าน โดยเรียงคะแนน เฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการประเมินผลงาน

ประสิทธิ์ พานดวงแก้ว (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ยังมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะในด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล และควรรนำผลการประเมินออกเผยแพร่ชุมชนด้วย เพื่อการแก้ไข ปัญหาในด้านนี้

บุษะเขาว์ ใจงาม (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

ศรีสะเกษ ยังมีปัญหาโดยเฉพาะด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น และด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ดังนั้นผู้บริหาร โรงเรียนควรให้ความสำคัญและ ดำเนินงานด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ตลอดจนมี การประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้มากขึ้นและควรจัดทำหลักฐานเกี่ยวกับงานด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เป็นระบบและปัจจุบัน อันจะทำให้การปฏิบัติงานด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

อำนาจ กงทอง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สงขลา พบว่า การปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา โดยภาพรวมและรายด้าน องค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่มีวุฒิต่างกัน มีการ ปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งแตกต่างกันมีการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ด้านการให้ชุมชนมี ส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการให้บริการแก่ชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้าน การประชาสัมพันธ์โรงเรียน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนหลายๆ วิธีโดยเหมาะสมกับสภาพชุมชน ควรทำ วารสารแผ่นพับแจกผู้ปกครองนักเรียนสม่ำเสมอ ควรจัดสรรและจัดตั้งงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์ให้เพียงพอ ควรบริการด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ควรให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่สำคัญและเป็นประโยชน์ควรให้ชุมชนมี ส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของโรงเรียน ควรติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นอย่างสม่ำเสมอ ควรประสานงานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น เพื่อจัดกิจกรรมของโรงเรียนและควร จัดตั้งชมรมศิษย์เก่าเพื่อพัฒนาโรงเรียน

ถวิล คนฉลาด (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดเล็ก มีปัญหาการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับที่ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมีปัญหาอยู่ในระดับมากส่วนด้านการเป็นผู้นำและการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผลงานสร้างความร่วมมือกับชุมชน ด้านการให้บริการชุมชน และด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน มีปัญหาอยู่ในระดับที่ปานกลาง ปัญหาที่สำคัญที่พบคือ ขาดการปรึกษาหารือกับชุมชนในการจัดทำแผนงาน ชุมชนไม่สนใจข่าวสารเกียรติประวัติของโรงเรียน มีงบประมาณในการดำเนินการน้อย วัสดุครุภัณฑ์ที่ให้บริการแก่ชุมชนไม่เพียงพอ ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุน โรงเรียน และโรงเรียนไม่นำ ผลการประเมิน เผยแพร่แก่ชุมชนให้ทราบ

สุรพล มีหนองหัว (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม อยู่ในระดับปานกลางเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการประเมินผลการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และวางแผนสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียนผู้บริหาร และครูที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ไม่แตกต่างกันผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติหน้าที่ ด้านโรงเรียนกับชุมชนมีทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงาน ด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดของโรงเรียน

วัชร สุขเจริญวิภารณ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏดังนี้

1. การปฏิบัติงานด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีปัญหารวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การให้บริการชุมชน การวางแผนสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

การประเมินผลการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวมทุกด้านและจำแนกตามตัวแปรสถานภาพและขนาดของโรงเรียนพบว่า

2.1 บุคลากรในโรงเรียนและกรรมการในโรงเรียนมีความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีปัญหาการปฏิบัติงานด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้งโดยรวมทุกด้านและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.2 โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาการปฏิบัติงานด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้งโดยรวมทุกด้านและเป็นรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ตามลำดับ

2.3 ไม่พบปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสถานภาพตำแหน่งกับขนาดของโรงเรียนกับปัญหาการปฏิบัติงานด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยรวมทุกด้านและเป็นรายด้านในทุกด้าน

อร่าม กุสกูลรัตน์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ครู- อาจารย์เห็นว่าการปฏิบัติงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ จังหวัดนครพนม ตามกลุ่มชาติพันธุ์กูไท ไทญ้อ และไทแสก มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้

- 1.1 ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน
- 1.2 ด้านการประเมินผลการสร้างความร่วมมือกับชุมชน
- 1.3 ด้านการให้บริการชุมชน
- 1.4 ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
- 1.5 ด้านการวางแผนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 1.6 ด้านการเป็นผู้นำและการให้ความร่วมมือกับชุมชน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมากกว่าข้ออื่นคือ โรงเรียนมิได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผนสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน องค์กรต่างๆใน ชุมชน ขาดการสนับสนุนทางด้านวิชาการ

แก่โรงเรียน และ โรงเรียนมิได้นำผลการประเมินแต่ละครั้งไปแจ้งผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง

2. ครู อาจารย์ที่ปฏิบัติในพื้นที่บริการที่มีพื้นที่ชาติกลุ่มพันธุ์ที่แตกต่างกัน มีปัญหาการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนโดยส่วนรวม และเป็นรายด้าน ทั้ง 6 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครู อาจารย์ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่บริการกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก มีปัญหามากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ และกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ศาสตราจารย์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. การบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมทุกด้าน และเป็นรายด้านอยู่ที่ระดับมาก แต่มีการบริหารงานที่ที่ระดับกลางอยู่ 1 ด้านที่เหลือคือ ด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีการบริหารงานโดยส่วนรวม 3 ด้านอยู่ระดับมาก แต่มีการบริหารงาน 3 ด้านที่เหลืออยู่ระดับปานกลาง คือ ด้านการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีการบริหารงานโดยส่วนรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้านอยู่ระดับปานกลาง และอีก 2 ด้านที่เหลืออยู่ระดับมาก คือ ด้านการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านการสนับสนุนจากชุมชน

2. ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่มีการบริหารงานอีก 2 ด้านที่เหลือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีการบริหารงานด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนและด้านการให้บริการชุมชนมากกว่าผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก

นเรนทร์สุนัย ชัยศิริ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปัญหาและปัญหาร้ายค้ำอยู่ในระดับน้อย

2. คณะกรรมการสถานศึกษาภายในโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาภายนอกโรงเรียนมีความเห็นต่อสภาพความร่วมมือ โรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้านคือ ด้านงานบุคลากร ส่วนด้านปัญหาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ด้านคือด้านวิชาการและด้านบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน คือด้านธุรการ การเงินและพัสดุ

3. สภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษา จังหวัดหนองคายทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ด้านคือด้านธุรการ การเงินและพัสดุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้านคือด้านกิจการนักเรียนและด้านอาคารสถานที่ ส่วนปัญหาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

2. งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (Smith . 1971 : 2377-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของตัวแทนประชาชนที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสถานศึกษาพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
2. คณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วยกับเรื่องต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่มีส่วนในการรับรู้
3. คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่าโรงเรียนจะมีความเจริญกว่าหน้าขึ้นกว่าเดิมมาก หากมีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

เบเคอรา (Becerra . 1974 : 6887 — A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของชุมชนในการวินิจฉัยปัญหาเขาได้แยกการตัดสินใจปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน ผู้บริหารและตัวแทนชุมชนจะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาตามหน้าที่บทบาทและนโยบายที่ได้ตกลงกันไว้และนอกจากนั้นยังพบอีกว่า

1. ผู้บริหารจะต้องเข้าใจและสนใจเกี่ยวกับความแตกต่างของชุมชนอีกทั้งจะต้องพร้อมที่จะเข้าร่วมกับชุมชนทุกโอกาส

2. ทักษะคติในทางที่ไม่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายจะเป็นปัญหาสำคัญหรือเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกันในการเข้าร่วมของประชาชนหรือชุมชนในเรื่อง ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจจะต้องมีการฝึกอบรมและเตรียมการก่อนพอสมควรผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่ยอมรับตนเองและไม่ควรคาดหวังเกี่ยวกับผลที่ควรจะได้รับให้สูงเกินไปในการเข้าร่วมกับชุมชนแต่ละครั้ง

พอลโลซซี่ (Pallozzi . 1981 : 1418 — A) ได้วิจัยรูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนท้องถิ่น ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ จากคณะกรรมการศึกษาโรงเรียน พบว่า รูปแบบที่ควรศึกษาและขยายออกเป็นรูปแบบของชุมชนเมืองด้วย และรูปแบบนี้ไม่ควรปรับปรุงอย่างเฉิดแต่ควรเปลี่ยนแปลงด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนท้องถิ่นควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย คือ โรงเรียนไม่ควรยึดติดอยู่กับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรจะเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สัมพันธ์กับความสามารถที่ตัวเองจะทำได้หลังจากที่ได้รับเลือกแผนการไว้แล้วและข้อสำคัญที่โรงเรียนควรคำนึง คือ รับผิดชอบกิจกรรมที่สร้างขึ้นพัฒนาแก้ไขบทบาทที่ทำได้ ทำตามนโยบายและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ทอย (Toy . 1983 : 1951 — A) บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยโคโลราโด ได้ศึกษาถึงแผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนในชนบท ข้อเสนอในการวิจัยนี้ ได้เสนอไว้ว่า ในการที่จะวางแผนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนในชนบทนั้นควรจะมีการพัฒนานโยบายและกฎต่าง ๆ ให้มีการวิจัยปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่กำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมายให้ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การทำให้เกิดความไว้วางใจ ความกระตือรือร้น ในการทำงาน และจัดให้มีการประเมินผลในการดำเนินงานด้วย

คิงส์ (King. 1984 : 1593 – A) บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยโคลัมเบียได้ศึกษาเรื่องโรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถลดความแปลกแยกของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตยให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลการวิจัยของบุคคลอื่นที่วิจัยไว้แล้วสามคน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับสร้างกฎ จะทำให้เขามีความรู้สึกว่าต้องรักษากฎนั้นไว้ ถ้าให้เขามีโอกาสเข้าร่วมจะมีการปฏิบัติตามกฎมากขึ้น และถ้าบุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับตัดสินใจ เขาจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ความแปลกแยกจะน้อยลง

คราฟท์ (Craft. 1988 : 1633 – A) บัณฑิตมหาวิทยาลัยมิสซูรีได้ศึกษาถึงทัศนคติของชุมชนต่อการศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนเป็นการศึกษาเพื่อสนองความคิดที่ว่าการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน จะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือ ต้องการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์กันระดับทัศนคติและระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อม แต่ไม่พบค่าความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนและสิ่งแวดล้อม หรือทัศนคติของชุมชน กับระดับการเข้าร่วมในกิจการ ของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ปัญหาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนนั้น มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบมากคือ การขาดการวางแผน ขาดอุปกรณ์ในการรับและการให้บริการ โรงเรียนยังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้ บทบาทของโรงเรียนในสายตาของชุมชนต่างจากเดิม ชุมชนส่วนมากเริ่มช่วยเหลือตนเองได้บ้างแล้ว จึงไม่ให้ความสำคัญแก่โรงเรียนเหมือนก่อนและบุคลากรในโรงเรียนไม่ได้พักในชุมชน โดยเฉพาะผู้บริหาร จึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้ หรือไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมในชุมชน บุคลากรมีภาระหน้าที่ทั้งในหน้าที่และส่วนตัวมากขึ้น จึงไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ส่วนชุมชนก็ไม่เข้าใจเป้าหมายภาระหน้าที่ของโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน และไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยได้ให้ข้อเสนอไว้น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนมาก เช่น การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน การให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ การให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมและให้การช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ในการที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งในด้านการรับและให้บริการ
ที่ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนจะก่อให้เกิดผลดีในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนดีขึ้น ซึ่ง
ส่งผลให้ชุมชนพร้อมที่จะร่วมกับโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนคั้งนั้นผู้บริหารต้อง
มีเจตคติที่ดี เข้าใจชุมชน มีจิตวิทยาและเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน ยอมรับตนเองและเข้าไป
ร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่และต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกฝ่าย อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์
แก่ชุมชนและ โรงเรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY